

**ZAMONAVIY TURIZIMDA TADBIRKORLIK IMKONIYATLARI
VA MUAMMOLARI*****Xalimova Mashxura Xakimovna****TIQXMMI va ITU Iqtisod kafedrasida assistent*

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy turizm sohasida tadbirkorlik faoliyati uchun mavjud imkoniyatlar va mavjud muammolar tahlil qilingan. Jahon miqyosida turizmning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati ortib borayotgani, yangi innovatsion yondashuvlar, startup loyihalar va elektron platformalarning kengayishi tadbirkorlikni rivojlantirishga katta imkoniyat yaratmoqda. Shu bilan birga, sohada investitsion muhit, xizmatlar sifati, kadrlar tayyorlash, ekologik barqarorlik va infratuzilma masalalari muhim muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Maqolada ushbu imkoniyatlar va muammolar kompleks tarzda yoritilib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Zamonaviy turizm, tadbirkorlik imkoniyatlari, turizm muammolari, innovatsiya, investitsiya, xizmatlar sifati, infratuzilma, barqaror rivojlanish.

Abstract. This article examines the entrepreneurial opportunities and challenges in modern tourism. With the growing economic and social significance of tourism worldwide, the sector offers vast potential for innovative approaches, startup projects, and digital platforms that stimulate entrepreneurial activity. At the same time, several challenges remain, including the need for improved investment climate, service quality, skilled workforce, environmental sustainability, and infrastructure development. The article provides a comprehensive analysis of these opportunities and obstacles and suggests scientific and practical recommendations to enhance entrepreneurship in the tourism industry.

Keywords: Modern tourism, entrepreneurial opportunities, tourism challenges, innovation, investment, service quality, infrastructure, sustainable development.

KIRISH. Zamonaviy turizm bugungi kunda jahon miqyosida eng tez rivojlanayotgan va iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Globalizatsiya jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal sur'atlarda rivojlanishi, transport-logistika tizimining kengayishi hamda insonlarning turmush darajasi ortib borishi turizm sohasining iqtisodiyotda muhim o'rin egallashiga olib kelmoqda. Turizm nafaqat iqtisodiy foyda keltiruvchi tarmoq, balki ijtimoiy-madaniy rivojlanishga hissa qo'shuvchi, xalqlar o'rtasida do'stlik va hamkorlikni mustahkamlovchi, milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi vosita sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois, bugungi kunda ko'plab mamlakatlar, xususan O'zbekiston Respublikasi ham turizmni strategik tarmoqlardan biri sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda [3].

Turizmning eng muhim jihatlaridan biri uning tadbirkorlik faoliyati uchun keng imkoniyatlar yaratib berishidir. Soha o'zining ko'p tarmoqli va kompleks xususiyati bilan turli yo'nalishlarda yangi biznes g'oyalari, innovatsion startaplar va investitsion loyihalarni shakllantirish imkonini beradi [4]. Masalan, mehmonxona xo'jaligi, transport xizmati, gastronomiya, madaniy meros obyektlarini saqlash va ulardan samarali foydalanish, ekoturizm, sog'lomlashtirish turizmi, agroturizm kabi yo'nalishlarda tadbirkorlik qilish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Bu esa nafaqat ichki turizmni rivojlantirish, balki xalqaro turizm bozorida ham raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, hozirgi globallashtirish sharoitida mahalliy tadbirkorlarning faol ishtiroki turizmning jadal rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi [5].

Bugungi kunda turizm sohasi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda ushbu sohani rivojlantirishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi Qonuni (2022-yil 18-may) turizm sohasida davlat boshqaruvi, tadbirkorlik faoliyatini yuritish, turistlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishning huquqiy asoslarini belgilab berdi [1]. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-son Farmoni bilan

2019–2025-yillarda turizm sohasini rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlandi. Ushbu konsepsiya turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va yangi ish o‘rinlarini yaratishga qaratilgan. Vazirlar Mahkamasining qarorlari orqali esa turistik zonalarni tashkil etish, mehmonxona va servis xizmatlarini rivojlantirish hamda tadbirkorlik subyektlariga soliq imtiyozlari berish mexanizmlari joriy etilgan. Mazkur hujjatlar zamonaviy turizmni barqaror rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish, shuningdek, mamlakatimizning xalqaro maydondagi turistlik jozibadorligini oshirishga xizmat qilmoqda [3]. Shu bois, ushbu maqolada turizm sohasidagi tadbirkorlik imkoniyatlari hamda ularni amalga oshirishda uchrayotgan muammolar tahlil qilinadi.

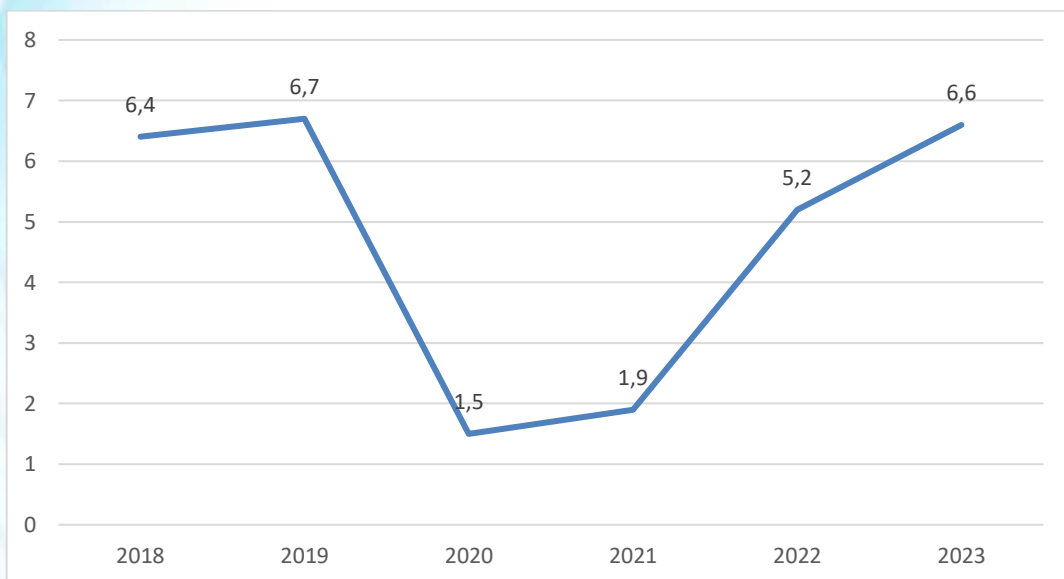
O‘zbekistonning geosiyosiy joylashuvi, boy tarixiy-madaniy merosi, buyuk ajdodlarimizdan qolgan obidalar, milliy qadriyatlar va mehmondo‘stlik an‘analari turizmni rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi [6]. Ayniqsa, Buyuk Ipak yo‘li merosini qayta tiklash va targ‘ib qilish, qadimiy shaharlar – Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi markazlarni xalqaro turizm xaritasida yanada ko‘proq namoyon etish tadbirkorlar uchun ulkan imkoniyatlarni ochib bermoqda.

So‘nggi yillarda ekoturizm, agroturizm, sog‘lomlashtirish va sport turizmi kabi yangi yo‘nalishlarga qiziqish ortib bermoqda. Bu esa tadbirkorlar uchun qishloq hududlarida yangi bizneslar ochish, mahalliy aholini ish bilan ta‘minlash, milliy mahsulotlarni bozorga olib chiqish imkonini bermoqda [4]. Shu jihatdan qaraganda, turizm nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy samaradorlik ham keltiradi.

Zamonaviy turizmning yana bir muhim jihati – bu raqamlashtirish va innovatsiyalarni joriy etishdir. Bugungi kunda mobil ilovalar, onlayn bron qilish tizimlari, elektron to‘lov xizmatlari, virtual ekskursiyalar va raqamli marketing turizmni rivojlantirishning asosiy vositalaridan biriga aylandi. Shu nuqtayi nazardan, tadbirkorlar uchun turizm sohasida startap loyihalarni amalga oshirish keng imkoniyatlarni ochib bermoqda [5]. Shu bilan birga, bu yo‘nalishda ham muammolar mavjud: ko‘plab tadbirkorlar innovatsion texnologiyalarni joriy etishda moliyaviy va tashkiliy qiyinchiliklarga duch kelmoqda, internet infratuzilmasi ayrim

hududlarda yetarli darajada emas, shuningdek, aholining raqamli savodxonligi ham to'liq shakllanmagan [6].

Ilmiy tadqiqotlarda turizm va tadbirkorlikning o'zaro aloqasi keng o'rganilgan. Masalan, xorijiy olimlar tadqiqotlarida turizmni “multiplikativ effekt”ga ega bo'lgan soha sifatida baholashadi, ya'ni turizm rivojlanganda unga bog'liq bo'lgan boshqa tarmoqlar – transport, savdo, madaniyat, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish sohalari ham rivojlanadi [4]. Shu bois, turizmni rivojlantirish bo'yicha tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash davlatning iqtisodiy siyosatida muhim o'rin tutadi. Mahalliy olimlar ham turizmning hududiy rivojlanish, aholining bandligini oshirish va xalqaro imidjni yaxshilashdagi roliga alohida urg'u berishmoqda [5][6].

1-rasm. O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni (2018-2023)

2018–2023 yillarda O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni haqidagi ma'lumotlar jamlangan. Jadvalda har bir yil bo'yicha turistlar soni (mln kishi) ko'rsatilgan. Fayldan maqolada turizm sohasidagi rivojlanish dinamikasini tahlil qilish va diagramma chizishda foydalanish mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi turizm sohasini iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab olgan. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2018-yilda mamlakatimizga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni 6,4 million kishini tashkil etgan bo'lsa, 2019-yilda bu ko'rsatkich 6,7 millionga yetdi. 2020-yilda pandemiya sababli turistlar oqimi keskin

kamayib, 1,5 million kishini tashkil etdi. Keyingi yillarda asta-sekin tiklanish kuzatildi: 2021-yilda 1,9 million, 2022-yilda 5,2 million va 2023-yilda esa 6,6 million xorijiy turist O'zbekistonga tashrif buyurdi.

Turizm xizmatlaridan tushgan valyuta tushumlari ham izchil ortmoqda. Masalan, 2023-yilda bu ko'rsatkich 2,3 milliard AQSh dollariga teng bo'ldi. Shu bilan birga, turizm sohasi bevosita va bilvosita ravishda 300 mingdan ortiq kishining bandligini ta'minlab kelmoqda. Hozirda mamlakatimizda 14 mingdan ortiq turizmga oid tadbirkorlik subyektlari faoliyat yuritmoqda, ularning qariyb 1,5 mingtasi mehmonxona va turar joy xizmatlarini ko'rsatmoqda [5].

Biroq imkoniyatlar bilan bir qatorda, turizm tadbirkorligi rivojlanishida qator muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, yuqori malakali kadrlar tanqisligi, xalqaro miqyosda marketing va reklama ishlarining sustligi asosiy to'siqlar sifatida qayd etiladi. Shu bilan birga, ekologik muammolar va barqaror turizm masalalari ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Shunday qilib, mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish, sohaga zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali O'zbekiston turizmida tadbirkorlik salohiyatini yanada rivojlantirish mumkin.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillardan ko'rinib turibdiki, O'zbekiston turizm sohasi bugungi kunda katta iqtisodiy imkoniyatlarga ega bo'lgan strategik yo'nalishlardan biridir. Statistik ko'rsatkichlar shuni tasdiqlaydiki, 2018–2019-yillarda xorijiy turistlar soni 6,5 million atrofida bo'lgan bo'lsa, pandemiya davrida keskin pasaygan va 2023-yilda yana 6,6 millionga yetib, tiklanish bosqichiga qaytdi. 2023-yilda turizm xizmatlaridan tushgan tushum 2,3 milliard AQSh dollarini tashkil etib, sohaning davlat byudjeti hamda iqtisodiy rivojlanishga qo'shayotgan hissasini yaqqol namoyon etdi. Shu bilan birga, turizm tadbirkorlik faoliyati uchun keng imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, infratuzilma, kadrlar tayyorlash, xalqaro marketing va ekologik barqarorlik kabi masalalar hal etilishi zarur bo'lgan muammolar sifatida saqlanib qolmoqda. Kelgusida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, turizm

xizmatlari sifatini oshirish, davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali O'zbekiston turizmida tadbirkorlik salohiyatini yanada kengaytirish mumkin. Bu esa yangi ish o'rinlari yaratish, mamlakatning xalqaro imidjini mustahkamlash va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Takliflar

1. Turizm sohasida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari, kredit va grant dasturlarini kengaytirish.
2. Hududlarda turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, transport va mehmonxona xizmatlarini xalqaro standartlarga moslashtirish.
3. Xorijiy tillarni mukammal biladigan, malakali gid va xizmat ko'rsatish mutaxassislarini tayyorlash bo'yicha maxsus ta'lim dasturlarini kuchaytirish.
4. Turizm raqamlashtirish va innovatsion startaplarni rivojlantirishni rag'batlantirish, onlayn xizmatlar va elektron savdo maydonchalarini kengaytirish.
5. Ekoturizm va "yashil turizm"ni rivojlantirish orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash hamda tabiatni muhofaza qilish.
6. Mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb qilish, hunarmandchilik, gastronomiya va madaniy merosni targ'ib etuvchi kichik biznes loyihalarini qo'llab-quvvatlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi Qonuni, 2022-yil 18-may.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5611-son Farmoni, "2019–2025-yillarda turizm sohasini rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida", 2019-yil 5-yanvar.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari – <https://stat.uz>
4. Yo'ldoshev Q. "O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish istiqbollari" – Toshkent, 2021.

5. Matchanov A.U. “O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida turizm sohasi o‘rni”, ilmiy maqola, 2023-yil.
6. Abdurahimovna E.B. “O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish”, ilmiy maqola, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2022-yil.